Sisäministeriö LAUSUNTO SM2017-00321

PO Koivu Virpi(SM) 13.09.2017

Viite
U 13/2016 vp ECRIS (UJ 12/2016 vp, UJ 5/2017 vp ja U 46/2017 vp - (KOM(2017) 344 lopullinen)

Asia
EU/OSA; Lakivaliokunnan kuuleminen 14.9.2017 klo 10.00 (ECRIS-TCN)

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi (keskitetty ECRIS-TCN-järjestelmä)

Euroopan komissio on 29 päivänä kesäkuuta 2017 tehnyt ehdotuksen (KOM(2017) 344 lopullinen) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi niiden jäsenvaltioiden määrittämistä koskevan keskitetyn järjestelmän perustamisesta, joilla on kolmansien maiden kansalaisten ja kansalaisuudettomien henkilöiden rikostuomioita koskevia tietoja, eurooppalaisen rikosrekisteritietojärjestelmän täydentämiseksi ja tukemiseksi (ECRIS-TCN -järjestelmä) ja asetuksen (EU) n:o 1077/2011 muuttamisesta.

Asetusehdotus täydentää komission 19 päivänä tammikuuta 2016 antamaa ehdotusta (KOM (2016) 7 lopullinen) direktiiviksi neuvoston puitepäätöksen 2009/315/YOS (jäljempänä *puitepäätös*) muuttamisesta kolmansien maiden kansalaisia koskevan tietojenvaihdon ja eurooppalaisen rikosrekisterijärjestelmän (ECRIS) osalta sekä neuvoston päätöksen 2009/316/YOS korvaamisesta. Valtioneuvosto on antanut direktiiviehdotuksesta kirjelmän U 13/2016 vp sekä jatkokirjelmät UJ 12/2016 vp ja UJ 5/2017 vp.

Komission ehdotuksen tavoitteet ovat kannatettavia erityisesti siltä osin kuin tarkoituksena on tehostaa terrorismin ja muun vakavan rikollisuuden torjuntaa. Myös sormenjälkitietojen käyttöä voidaan kolmannen maan kansalaisten osalta pitää hyväksyttävänä ja luotettavana keinona tunnistaa henkilö. Komission uusi ehdotus tarkoittaa kuitenkin merkittävää muutosta alkuperäiseen direktiiviehdotukseen (U 13/2016 vp), jossa ehdotettiin nykyisin käytössä olevan kaltaista hajautettua tietojärjestelmää. Komission uusi ehdotus tarkoittaisi tästä poiketen keskitetyn järjestelmän perustamista ja sisältää direktiiviehdotusta täydentävän asetusehdotuksen, jota keskitetyn EU-tasoisen tietojärjestelmän perustaminen edellyttää. Vaikka sisäministeriön aiemmissa asiantuntijalausunnoissa on esitetty varaumia ECRIS-direktiiviehdotuksen mukaiseen sormenjälkijärjestelmään teknisestä toteutuksesta riippumatta, sisäministeriö on myös pitänyt tärkeänä vertailla eri toteutusvaihtoehtoja. Komission nyt ehdottamaa keskitettyä tietojärjestelmää ja siihen sisältyvää sormenjälkivertailujärjestelmää voidaan sinänsä pitää hyväksyttävinä ratkaisuina.

Komission uuteen ehdotukseen liittyy kuitenkin edelleen samankaltaisia perusoikeussääntelyyn ja tietosuojaan liittyviä näkökohtia, joiden tarkempi analysoiminen jatkoneuvottelujen aikana on tärkeää. Myönteistä on, että rekisterinpitoon liittyviin näkökohtiin on kiinnitetty ehdotuksessa huomiota. Samoin asetusehdotuksen kattavat tietosuoja- ja tietoturvasäännökset vastaavat aiemmin esitettyihin huoliin tietosuojavaikutusten arvioinnista. Tämä on tärkeää erityisesti siitä syystä, että rekisterinpitäjän vastuu uuden EU:n tietosuojalainsäädännön myötä korostuu voimassa olevaa henkilötietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä selvemmin. Rekisterinpitäjän vastuu ulottuu myös siihen, että henkilötietojen suoja varmistetaan asianmukaisesti henkilötietojen luovuttamisen yhteydessä. Erityisesti tästä näkökulmasta olisi tärkeää, että tiedon omistajuus ECRIS-TCN -järjestelmään talletettavien kansallisista järjestelmistä peräisin olevien tietojen osalta säilyy kansallisilla

rekisteriviranomaisilla, mukaan lukien oikeus poistaa luovutetut tiedot järjestelmästä. Uuden erityislainsäädännön ja kansallisia viranomaisia sitovien EU:n tietosuojalainsäädännön väliseen suhteeseen onkin syytä kiinnittää huomiota säädösehdotusta koskevien neuvottelujen aikana.
EU:n uuden tietosuojalainsäädännön myötä biometrisiä tietoja pidetään arkaluonteisina henkilötietoina, joiden käsittely tulisi rajoittaa siihen, mikä on välttämätöntä. Erityisesti tuomitun vanhempien tietojen pakollinen tallettaminen vaikuttaisi olevan kyseenalaista suhteellisuusperiaatteen näkökulmasta. Suureen keskitettyyn tietokantaan, joka sisältää biometrisiä sormenjälkitietoja, saattaa myös sisältyä tietoturvaan ja tietojen väärinkäyttöön liittyviä riskejä, jotka voisivat pahimmassa tapauksessa väärinkäytösten tilanteissa muodostaa uhan henkilön identiteetille. Asetusehdotusta olisikin tärkeää U-kirjelmässä esitetyn kannan mukaisesti tarkastella neuvottelujen aikana sen selventämiseksi, missä määrin ECRIS-TCN -järjestelmän käyttö olisi pakollista ja miltä osin tällainen sääntely on perusteltua.

Komission ehdotuksen vaikutukset

ECRIS-TCN -tietojärjestelmään olisi ehdotuksen mukaan tallennettava myös vanhoja rikoksesta tuomittujen tietoja, mukaan lukien sormenjäljet, mutta säädösehdotuksen valossa jää epäselväksi, mitä kansallisia sormenjälkitietokantoja tallennusvelvollisuus koskee. Suomessa Poliisi käsittelee sormenjälkiä tietojärjestelmissään useaan eri tarkoitukseen, mukaan lukien rikoksesta epäiltyjen ja tuomittujen tuntomerkkitiedot ja passin sormenjälkitiedot sekä ulkomaalaisen tunnistamistiedot. Riippuen siitä, mitkä ovat ne kansalliset sormenjälkitietokannat, joiden tiedot olisi talletettava keskitettyyn tietojärjestelmään, ehdotuksella voisi olla merkittäviäkin vaikutuksia poliisin osalta. Kansallisen lainsäädännön mukaisesti rikosprosessin aikana kerättyjen sormenjälkitietojen käyttäminen rikosrekisteritietojen vaihdossa tarkoittaisi poliisiasiain tietojärjestelmään jo talletettujen sormenjälkitietojen osalta, että niitä käytettäisiin muuhun tarkoitukseen kuin niiden alkuperäiseen käyttötarkoitukseen. Ehdotetussa ECRIS-TCN -tietojärjestelmässä tapahtuvaa sormenjälkitietojen käsittelyä voidaan sinänsä pitää yhteensopivana henkilötietojen käsittelynä alkuperäisen poliisin henkilötietojen käsittelyn kanssa, edellyttäen, että käsittely on oikeasuhtaista ja välttämätöntä. Myös kasvokuvien osalta olisi varmistettava, onko käsittely välttämätöntä ja suhteellista. Lisäksi tulee huolehtia siitä, että sääntely on tältä osin riittävän täsmällistä ja tarkkarajaista.

Sisäministeriö kiinnittää huomiota siihen, että asetusehdotuksella voisi olla merkittäviäkin lainsäädäntövaikutuksia. Esimerkiksi poliisin tietojärjestelmiin tallennettuja sormenjälkitietoja tai valokuvia ei voimassa olevan lainsäädännön nojalla käytetä rikosrekisteritietojen vaihtoa koskevassa yhteistyössä. Erityisesti velvollisuus kerätä ja tallettaa sormenjälkitietoja saattaisi edellyttää laajempia lainsäädäntömuutoksia.

Asetusehdotuksella olisi vaikutuksia myös esitutkintaviranomaisten toimintaan, jos se edellyttäisi voimassa olevaa lainsäädäntöä laajemmin Suomessa tuomion saaneen kolmannen maan kansalaista koskevien tietojen tallentamista. Vaikutukset aiheutuisivat siitä, että talletettavat tiedot tulisi kerätä rikosasian käsittelyn aikana, mukaan lukien tietojärjestelmävaikutukset sormenjälkien siirron järjestämisen osalta sekä muut taloudelliset vaikutukset ja hallinnollinen taakka. Toisaalta asetusehdotuksen valossa jää hieman epäselväksi, olisivatko ECRIS-TCN -järjestelmän sisältämät tiedot lainvalvontaviranomaisten hyödynnettävissä ja missä määrin. Sormenjälkitietoja on tällä hetkellä tallennettuna vain sisäministeriön hallinnonalan rekistereihin, eikä oikeusministeriön ja sisäministeriön välillä ole olemassa sormenjälkitietojen siirtoa mahdollistavaa yhteyttä. Poliisin osalta tietojärjestelmiä koskevat kustannukset muodostuisivatkin järjestelmämuutoksista sekä teknisen yhteyden rakentamista. Henkilöstövaikutuksia on vaikea tässä vaiheessa arvioida tarkemmin, mutta tiedonhaun tehostumisen myötä myös tietopyyntöjen voidaan arvioida lisääntyvän, mikä voisi merkitä työmäärän lisäystä poliisille.

LIITTEET

Asiasanat

Hoitaa

Tiedoksi